

Asia: VN/24963/2022

Rikosprosessin sujuvoittamista arvioineen työryhmän muistio

1. Esitutkintaprosessia koskevat kehittämissuositukset

Viranomaisarkintaa rikosilmoituksen kirjauksessa

Ehdotusta siitä, että rikosasioiksi kirjattaisiin vain ne ilmoitukset, joissa on objektiivisesti arvioituna syytä epäillä rikosta ja tarve aloittaa esitutkinta, on pidettävä perusteltuna. Esityksen mukaisesti kaikki ilmoitukset on kuitenkin syytä kirjata johonkin asianhallintajärjestelmään, jotta nämäkin ilmoitukset ovat jälkikäteen verifioitavissa.

Esitutkinnan aloittamista edeltävät toimenpiteet

-

Esitutkintatoimenpiteiden suhteuttaminen

Ehdotus esitutkintatoimenpiteiden suhteuttamisen arvioimisesta asian laatuun ja vakavuuteen sekä toimenpiteistä aiheutuviin kustannuksiin esitutkintaviranomaisen harkinnan perusteella on kannatettava. Priorisointia ei esityksen mukaisesti tule jättää yksittäisen virkamiehen vastuulle.

Esitutkinnan muotomääräykset

-

Esitutkinnan toimittamatta jättäminen ja lopettaminen

-

Esitutkinnan keskeyttäminen

-

Esitutkinnan rajoittaminen

Kohdan 6.2.5 viimeisen kappaleen ajatusta esitutkinnan rajoittamista ilmoittajan passiivisuuden tilanteessa on pidettävä selvittämisen arvoisena.

Perusteluvollisuus, valtakunnalliset fraasimallit esitutkintaviranomaisten ratkaisussa

Fraaseja käytetään ratkaisutoiminnassa perusteluiden tukena. Tähänkin nähden mallien käyttöönotto on perusteltua.

Oikeuksien ja velvollisuuksien ilmoittaminen kuultavalle

Etelä-Karjalan käräjäoikeus yhtyy Päijät-Hämeen asiassa tältä osin antamaan lausumaan.

Menettämisseuraamusten täytäntöönpanotehtävien jaon arviointi

-

2. Kevennettyjä rikosasioiden menettelyjä koskevat kehittämissuositukset

Sakkomenettelyn kokonaisuudistus ja muut sitä koskevat ehdotukset

Sakkomenettelyä koskeva lainsäädäntö ja sen edellyttämä menettely on muistiossa todetulla tavalla hankala, jopa sekava. Menettelyä on enemmän kuin perusteltua uudistaa sitä yksinkertaistamalla.

Suppea esitutkinta

Käytön valtakunnallinen yhdenmukaistaminen ja tehostaminen on perusteltua jo tehokkuuden näkökulmasta.

Epäillyn paikallapysymisvelvollisuus haasteen tiedoksiantoa varten, syyttäjähasteet ja pikaoikeudenkäynnit

Paikallaolovelvoite on oiva keino tehostaa rikosprosessia. Syyttäjähasteita tulisi käyttää lähes aina erityisesti myöhemmin vaikeasti tavoitettavien asianosaisten tapauksissa. Pikaoikeudenkäyntien lisäämisen mahdollisuutta on kolkosta nimestään huolimatta aihetta selvittää tarkemmin.

Rikosasioiden nopeutettu käsittely (Ruotsin malli)

Työryhmän esityksen mukaisesti mallin soveltuvuutta kannattaa jatkoselvittää.

3. Rikosasioiden sovittelua koskevat kehittämissuositukset

Sovittelumahdollisuuden tunnistaminen, esitutkinnan toimittaminen ja asianosaisten suostumukset

Sovittelutoiminta on erittäin kannatettavaa. On perusteltua selvittää rikosasioiden sovittelun lisäämistä, laajentamista ja kehittämistä työryhmän esittämällä tavalla.

Rikosasioiden sovittelu tuomioistuimessa

Käräjäoikeus ei näe ongelmallisena kahden sovittelulinjan mahdollista olemassaoloa. Vaikka rikosasioiden sovittelu on tarkoituksenmukaisinta prosessin aikaisemmissa vaiheissa, mitenkään poissuljettua se ei voi olla tuomioistuinvaiheessakaan. Käräjäoikeuksissa on kuitenkin erittäin merkittävää rikos- ja vahingonkorvauksellista asiantuntemusta sekä sovittelukokemusta. Tätä seikkaa pitää ilman muuta jatkoselvittää.

4. Syyteneuvottelua koskevat kehittämissuositukset

Käyttö, soveltamisala ja ajoitus

Etelä-Karjalan käräjäoikeus yhtyy tältä osin Helsingin käräjäoikeuden asiassa antamaan lausumaan.

Seuraamusharkinta ja rikosasiaan liittyvät vaatimukset sekä asianomistajan rooli ja suostumus menettelyyn

Asianomistajan suostumuksen tarpeellisuutta syyteneuvottelussa tulisi arvioida tarkemmin. Nykytila on muistiossa mainitulla tavalla ongelmallinen.

5. Hallinnollisia seuraamuksia koskevat kehittämissuositukset

Rangaistusluonteisten hallinnollisten seuraamusten tehokas hyödyntäminen ja uudet mahdollisuudet

-

6. Rikosprosessia tuomioistuimissa koskevat kehittämissuositukset

Automatisoitu muistutusjärjestelmä pääkäsitteilyjen peruuntumisen ehkäisemiseksi

Poissaolot oikeudesta ovat seurausta usein inhimillisistä seikoista, kuten unohduksesta. Automatisoidun muistutusjärjestelmän käyttöönoton myötä pääkäsitteilyjen peruuntumisten määrää voidaan varmuudella vähentää.

Oikeudenkäynnin tiedoksiantosäätely - puhelintiedoksiannon käyttöalan laajentaminen haasteen tiedoksiannossa, sähköinen tiedoksiantomenettely

Etelä-Karjalan käräjäoikeus yhtyy tältä osin Rovaniemen hovioikeuden asiassa antamaan lausumaan.

Lykkäyssäännöstö ja noudon kiinnioloaika

Käräjäoikeus kannattaa noudon kiinnioloajan pidentämistä. Noudossa olevat henkilöt ovat henkilöitä, jotka ovat jääneet saapumatta oikeuteen, eivätkä ole ilmoittaneet poissaololleen mitään syytä. Nykyiset noutoajat ovat riittämättömiä pääkäsitteilyn asianmukaiseksi järjestämiseksi kiinnioton tapahtuessa esimerkiksi viikonloppua edeltäen.

Poissaolokäsittelyjen soveltamisala

Käräjäoikeus kannattaa poissaolokäsittelyjen soveltamisalan laajentamista esitetyllä tavalla siten, että poissaolevalle vastaajalle voidaan tuomita enintään yhden vuoden vankeusrangaistus koskien rikosasioita, joissa rangaistusmaksimi on kuusi vuotta vankeutta. Nykyinen kolmen kuukauden rajaus on joka tapauksessa liian matala. Suostumuksia enemmän rangaistuksen tuomitsemisen mahdollisuudelle on ollut erityisen hankala saada.

Kirjallisen menettelyn käyttöala, soveltaminen ja yhdenmukaisuus

Työryhmän esitys käyttöalan laajentamisesta (s. 96) on kannatettava.

Perusteluvollisuus ja valtakunnalliset fraasimallit tuomioistuinten ratkaisuisissa

Valtakunnallisia fraasimalleja voidaan toki laatia. Parhaimmillaan ne voivat nopeuttaa asian ratkaisemista.

7. Rikosasioiden valmistelua koskevat kehittämissuositukset

Preklusio ja siihen rinnastuvat keinot

Käräjäoikeus yhtyy tältä osin Pirkanmaan käräjäoikeuden asiakohdassa antamaan lausumaan.

Todistelun ilmoittaminen sanktion ohella

Ns. Saksan mallin soveltuvuutta voisi jatkoselvittää.

Rikosasian vastaajan käsitys syytteen teonkuvauksesta ja todistelusta

-

Oikeudenkäyntikulujen korvausvelvollisuus

Tätäkin seikkaa voidaan jatkoselvittää.

Pääkäsittelyn ulkopuolella ennakollisesti tapahtuva todistajan tai asianosaisten kuuleminen

Ehdotus on kannatettava edellytyksin, että vastakuulustelu-oikeus mahdollistetaan aina.

8. Käräjäoikeuksien kokoonpanoja koskevat kehittämissuositukset

Yhden tuomarin kokoonpanon päätösvallan laajentaminen

Käräjäoikeus kannattaa ehdotusta sellaisenaan mietinnössä esitetyin perustein.

Lautamiesjärjestelmän tarpeellisuus

Käräjäoikeus yhtyy tältä osin Päijät-Hämeen käräjäoikeuden lausumaan. Käräjäoikeus nostaa lisäksi esille mahdollisuuden korvata nykyiset lautamieskokoonpanot kahden tuomarin kokoonpanolla siten, että kahden tuomarin kokoonpano korvaisi nykyinsäädännön mukaisen lautamieskokoonpanon lisäksi kolmen tuomarin kokoonpanon. Kolmen tuomarin kokoonpano tulisi säilyttää keinovalikoimissa hankalimpia rikosasioita varten. Kokoonpano ei voisi olla missään asiaryhmässä asianosaisten dispoitavissa. Tämän kaltainen uudistus ei vaatisi ainakaan merkittävää lisäresurssointia käräjäoikeuksiin toisin kuin lautamiesjärjestelmän lakkauttaminen sellaisenaan korvaamalla ne kolmen tuomarin kokoonpanoilla.

9. Kehittämissuositukset korkeimman oikeuden ennakkoratkaisuja koskevista menettelyistä

Ennakkopäätöskysymysmenettely

-

Ns. hyppyvalituslupamenettely

-

10. Digitalisaatiota ja sähköisiä menetelmiä koskevat kehittämissuositukset

Syyttäjälle ja esitutkintaviranomaiselle yhteinen sähköinen työskentelyalusta

-

Sähköinen asiointi esitutkinnassa: sähköinen vahvistus rikosilmoituksesta asianomistajalle, esitutkintapäätös asianosaisille myös sähköisesti ja asianosaisten kuuleminen esitutkinnassa sähköisesti

Työryhmän ehdotus on kannatettava.

Kuulustelun tallentaminen ja äänitallenteiden käytön lisääminen

Korkeimman oikeuden linjauksenkin mukaisesti ääni- ja kuvatallenteiden käytön lisääminen on kannatettavaa.

Rikosprosessiketjun viranomaisten järjestelmien tarkastelu ja kehittäminen

On kannatettavaa ja perusteltua tarkastella rikosprosessiketjun viranomaisten järjestelmäkehitystä kokonaisuutena.

11. Ehdotusten vaikutukset

Lausunnonantajien mahdolliset huomiot ehdotusten taloudellisista tai muista huomioon otettavista vaikutuksista organisaation toimintaan

Riittävät resurssit on varmistettava erityisesti lautamiesjärjestelmän lakkauttamisen tilanteessa varsinkin, jos samanaikaisesti ei tehdä lainsäädäntömuutoksia kokoonpanojen kevennyksiin liittyen.

12. Muut huomiot

Muita huomioita työryhmän ehdotuksista

Työryhmä on tehnyt erinomaista työtä ja esittänyt rohkeitakin esityksiä hyvin niitä perustellen. Mietintö voi toimia monelta osin jatkokehityksen pohjana. Nyt vain tuumasta toimeen.

Koponen Liisa
Etelä-Karjalan käräjäoikeus

Rantalainen Hannu
Etelä-Karjalan käräjäoikeus